

זכרון עולם

האשה
החשובה ודפית
צדקה וחסד

מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חולמ סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

מאורות
הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ג' כסלו תשפ"ג

מסכת נדרים ל"ג-ל"ט ♦ כלים ג', ד' - ד', א'

גליון מס' 1227

השבוע בגליון

♦ טעמי המקרא, הנביאים והכתובים
♦ 'קיסרים'; 'מלכים'; 'משניים'; 'שלישיים'
♦ פיקוח נפש לפני מתן תורה

♦ מי התיר למשה לבטל מצוות מילה?
♦ התרת נדרים
♦ לימודי השבת

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

ש"ס אחד לי - ש"ס אחד לה

באחד המחזורים הקודמים של הדף היומי, כאשר אחזו במסכת נדרים, דוק של דמעות מילא את עיני מתפללי ובאי בית הכנסת סוכטשוב בבני ברק; הר"ר ר' שלום ליבוביץ ז"ל, מוותיקי המתפללים, הלך לעולמו, ומקרב לומדי הדף היומי נעקר לומד שרשי, עקבי ומסור עד כדי השתאות והתפעלות.

סיפר הרה"ג ר' משה קובלסקי שליט"א:

אבי זצ"ל מסר שנים ארוכות שיעור דף-יומי בבית הכנסת. בעת הקמת השיעור אשתו של ר' שלום הביעה בפניו את רצונה העז שישתתף בשיעור הדף היומי. ר' שלום נענה בלב שלם והחל להשתתף

דף לז/א שכר פיסוק טעמים

טעמי המקרא, הנביאים והכתובים

דף שלם מוקדש בסוגייתנו לפיסוק טעמים, הלא הם הטעמים המלווים את מילות התנ"ך, מעליהן ומתחתיהן, ולפיכך נקדיש שורות אחדות לנושא זה.

שני סוגי טעמים: הטעמים נחלקים לשני סוגים: טעמים מפסיקים וטעמים מחברים.

יש טעמים שנועדו להפסיק ולהפריד, כגון, "סוף פסוק" הבא בסופם של הפסוקים בדמות נקודותיים; "אתנחתא" הבא באמצע פסוק כדי לחלקו, כעין פסיק באמצע משפט, וכן "סגול", "טפחא", ועוד. יש טעמים מחברים, שנועדו לצרף מילים אחדות למשפט אחד, כגון, "מונח", "מהפך", ועוד.

אינו דומה טעם מפסיק אחד למשנהו; כשם שבכל שפה ישנם אמצעי פיסוק שונים בדרגות שונות. בתחביר עברי למשל, אינה דומה הפסקת פסיק [.] להפסקת נקודה [;], ושניהם אינם דומים לשילוב של פסיק ונקודה [;].

'קיסרים'; 'מלכים'; 'משניים'; 'שלישיים': חכמי הדקדוק והטעמים חילקו את הטעמים המפסיקים לארבע דרגות והעניקו להם כינויים לפי דרגותיהם: קיסרים; מלכים; משניים; שלישיים. כך למשל "סוף פסוק" ו"אתנחתא" הם 'קיסרים', המפסיקים המשמעותיים ביותר. מבין שניהם, סוף פסוק הוא הקיסר הגדול יותר, כמובן.

כידוע, אינם דומים טעמי המקרא לטעמי הנביאים והכתובים, לכל אחד ניגון והטעמה שונים, ובין הכתובים עצמם, הלא הם המגילות, ישנן מגילות עם טעם ייחודי להן: מגילת אסתר, מגילת

לעילוי נשמת

מרת **שרה הניה פודהורצר** ע"ה בת הר"ר יוסף צבי הלוי ז"ל

נלב"ע ג' כסלו תשע"ו **תנצב"ה**

הונצחה ע"י ידידנו בני במשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **אהרון ברמן** ז"ל

ב"ר יעקב הלוי ז"ל

נלב"ע ה' בכסלו תשמ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו מר **יעקב (ז'ק) ברמן** ומשפ' שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **ירמיהו הלר** ז"ל

בן הרב דב ז"ל נלב"ע ב' כסלו תשנ"ה

וזוגתו מרת **טמה הלר** ע"ה

ב"ר שלמה יוסף מנקר ז"ל נלב"ע י"ח כסלו תשנ"א

תנצב"ה

הונצחו ע"י משפחת **הלר דוד** שיחיו - גבעת שמואל

זעילוי נשמת

הר"ר **מנשה יונה חיים** ז"ל

ב"ר בן ציון ז"ל

נלב"ע ח' בכסלו תשע"א

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו ידידנו

הר"ר **ישראל וסימה שכטר** הי"ו חיפה

זעילוי נשמת

הר"ר **דב פרשן** ז"ל ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע ש"ק ב' בכסלו תשנ"ט **תנצב"ה**

הונצח ע"י ידידנו הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחיו - גבעתיים

זעילוי נשמת

הר"ר **מנשה יונה חיים** ז"ל

ב"ר בן ציון ז"ל

נלב"ע ח' בכסלו תשע"א

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו ידידנו

הר"ר **ישראל וסימה שכטר** הי"ו חיפה

זעילוי נשמת

הר"ר **דב פרשן** ז"ל ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע ש"ק ב' בכסלו תשנ"ט **תנצב"ה**

הונצח ע"י ידידנו הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחיו - גבעתיים

זעילוי נשמת

הר"ר **מנשה יונה חיים** ז"ל

ב"ר בן ציון ז"ל

נלב"ע ח' בכסלו תשע"א

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו ידידנו

הר"ר **ישראל וסימה שכטר** הי"ו חיפה

עמוד 2

אך ר' שלום לא וויתר! מידי יום ביומו המתנה לו מונית להסיעו. על שיעור תורה לא מוותרים!
ר' שלום ז"ל היה יהודי המשתייך לדורות הנעלמים ומסתלקים מאיתנו.

תקופה קצרה לפני פטירתו ביקשו בני המשפחה כי יעבור לדירה אחרת, אך הוא התנה תנאי בל-יעבור: "הדירה צריכה להיות קרובה לבית הכנסת, כדי שלא אפסיד שיעור הדף היומי". לבסוף העדיף ר' שלום לעבור לבית אבות. וכל כך למה? הסכיתו ושמעו!

באחת השבתות אזל כוחו ונבצר ממנו להלך לבית הכנסת לתפילת שחרית. ר' שלום החל לבכות ואמר כי זו פעם ראשונה בימי חייו שאיננו שומע "קדושה" בבוקר! אין הוא חפץ להמשיך להתגורר כאן, שמא תאמר כי היה זה בכי ותו לא? הס מלהזכיר! ר' שלום ואשתו עקרו לבית אבות! בבית האבות שב החיך לפניו של ר' שלום, הוא יכול להגיע לבית הכנסת לכל התפילות.

הדורות הקודמים זכו לגדל יהודים בעלי אמונה תמימה, פנימית, עמוקה, שלאורה ועמה הם סללו את דרכם בחייהם.

תהי דמותו הטהורה אות ומופת לדורות הבאים.

יהי זכרו ברוך.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.
פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף לז/א שכר פיסוק בשבת

למנצח בנגינות

בזמר "מה ידידות מנוחתך" לליל שבת נאמר: "ותינך ללמדו ספר למנצח בנגינות". יש שביארו: כמבואר כאן, מותר לפסוק עם המלמד "שכר פיסוק טעמים". זהו שאומר הפייטן שמותר לשדך

"חלל עליו שבת אחת כדי שיקיים שבתות הרבה" - כבר היה קיים אז. כלומר, היתר זה מבוסס על סברה, שראוי ורצוי לפני הקב"ה שאדם המסתכן בנפשו יעבור על איסור אחד וישאר חי כדי לקיים עוד מצוות רבות. לפיכך הכריע משה לא למול את בנו [ועי"ש שביאר מדוע יש צורך גם בפסוק "והי בהם" ואין די בסברה זו. בבית מדרשו העירו כי הדמיון בין חולה שהתפרא בעבודה זרה לבין משה רבינו צריך עיון, מפני שמשה לא עשה מעשה עבירה כדי להציל עצמו, אלא נמנע מקיום מצווה כדי לא לסכן את התינוק על ידי קיום המצווה].

התרת נדרים

זה כשלושים ימים אנו לומדים מסכת נדרים. למדנו על נדר, פתח, חרטה, ועוד. במאמר שלפנינו נברר כיצד מתירים את הנדר בפועל.

בדף כב/א למדנו, וגם בהמשך המסכת (עז/ב) נלמד כי נחלקו תנאים ואמוראים אם "פותחין בחרטה" או אין פותחין בחרטה. אחד הפירושים שנקטו הראשונים לביאור מחלוקת זו הוא האם די בחרטה כדי להתיר נדר או שמא יש צורך דווקא בפתח. להלכה נוקטים כי יש מקרים שאפשר להתיר על ידי פתח בלבד, ויש נדרים שאפשר להתיר על ידי חרטה, אך כתב הרמ"א (שולחן ערוך י"ד סימן רכ"ח סעיף ז'): "ונהגו להחמיר ולעשות מהחרטה פתח, שלאחר שאומר שמתחרט מעיקרא אומרים לו: אילו ידעת שתתחרט, כלום נדרת? והוא אומר: לא! ואז מתירין לו".

מהי חרטה, ומדוע הפתח עדיף עליה?

"חרטה דמעיקרא": אדם שנדר נדר והתחרט עליו - אפשר להתיר את נדרו. חרטה אינה התחרטות עכשווית אלא "חרטה דמעיקרא", כלומר, הוא מתחרט על כך שמלכתחילה נדר, ואומר כי אם בשעת הנדר היה שוקל את הדברים כפי שהוא עושה כעת, הוא לא היה נודר כלל. ברם, אם לאחר תקופת זמן הוא אינו מעוניין בנדרו, אין זו חרטה שעמה אפשר לבטל נדר. דוגמא לדבר: אוהב טיפה מרה נדר עצמו מן היין כדי שלא יוסיף להשתכר. תקופת מה הוא אכן לא לגם יין והיך צלול ופקח. לאחר זמן תקפו יצרו ותאוותו ליין גברה והלכה עד שהרהורי חרטה החלו מקננים בקרבו על כך שנדר. זו אינה חרטה שאפשר להתיר נדר באמצעותה שהרי הנדר השיג את מטרתו והוא שמח על כך שבתקופה שחלפה הוא לא שתה יין. אין זו, איפוא, "חרטה דמעיקרא", והתרת נדר על סמך חרטה מסוג זה, אינה תקפה כלל!

לפיכך כתבו הראשונים (רא"ש בפסקיו והובאו בטור ובשולחן ערוך) ש"הנודר יזהר שלא יאמר שמתחרט מעיקרו, אלא אם כן ברור לו שרוצה שלא היה נודר מעולם". ראשונים אחרים (בית יוסף בשם כלבו) הוסיפו: "לפי שאין הכל בקיין בחרטה, וגם פעמים שיאמר הנודר שמתחרט מעיקרו, ואינו מתחרט אלא מכאן ולהבא - על כן נכון שלא להתיר נדר על ידי חרטה אלא בפתח".

מומלץ, איפוא, שלא להתיר נדר על ידי "חרטה דמעיקרא", אלא בפתח.

מהו פתח ומדוע הוא עדיף על פני חרטה?

ובכן, בשונה מחרטה שהיא אמירה של הנודר כי לו היה עומד היום באותו מצב שבו עמד בשעת הנדר - לא היה נודר, הפתח שונה לחלוטין. פתח הוא אמירה של הנודר, כי אם בשעת הנדר היה יודע את מה שהתוודע לו היום - לא היה נודר אז. למשל, השתיין שהדיר עצמו מן היין, חרטה דמעיקרא אין לו, שהרי אם נחזיר את גלגל הזמן לאחור הוא שוב היה נודר. ברם, פתח יש לו, כי הוא אומר שאם בשעה שנדר היה יודע שעוד תקופה יצרו כה יגבר עליו - לא היה נודר. אין כאן, איפוא, חרטה, אך יש כאן מעין טעות. נדר בטעות. באמצעות פתח זה החכם יכול להתיר את נדרו. יש להדגיש כי אין זו טעות מוחלטת כמקח טעות וכדומה, אלא יש כאן מעין טעות שעל בסיסה נתנה התורה אפשרות לחכם להתיר את הנדר, אך אין הוא בטל מאליה בשל טעות מסוג זה.

עתה נשוב ונקרא את דברי הרמ"א שהובאו בתחילת המאמר ונבינים לאשורם: "ונהגו להחמיר ולעשות מהחרטה פתח, שלאחר שאומר שמתחרט מעיקרא אומרים לו: אילו ידעת שתתחרט, כלום נדרת? והוא אומר: לא! ואז מתירין לו". מאחר שכתבו הראשונים שראוי להמנע מהתרת נדרים באמצעות חרטה, כי אין הכל בקיאים מהי "חרטה דמעיקרא", ישנה עצה להפוך כל חרטה לפתח! זאת על ידי ששואלים את הנודר: אם היית יודע שבעתיד תתחרט על הנדר, כלום היית נודר? הוא משיב לא! והרי לנו פתח... כלומר, גם אם חרטתו אינה "דמעיקרא" ואם היה עומד היום באותו מצב שבו עמד בשעת הנדר היה נודר שוב, מכל מקום פתח יש לנו, כי אם היה יודע בשעת הנדר שבעתיד הוא יתחרט עליו, בוודאי לא היה נודר... [פתח זה אינו נחשב נולד כי הוא מצוי].

דף לז/ב משום דבשבתא אכלין ושתין ויקיר עליהון עלמא

לימודי השבת

בגמרתנו נאמר כי בשבת אין ללמוד דברים חדשים עם תינוק, כפי שמבאר הר"ן: "שמתוך שאכלו יותר ממה שזרכן לאכול בחול, אבריהם כבדים עליהן ואין יכולים ללמוד בתחילה שצריך עיון מרובה". רבי ברוך אפשטיין, בעל תורה תמימה מעיר כי אכילה יתירה מכבידה על קטנים ועל גדולים כאחד, וגמרתנו התייחסה לקטנים כי בהם עסקה לפני כן, אך הוא הדין גם בגדולים.

בדברים אלה קדמו לו פוסקים אחדים אשר אף הסיקו מכך הלכה למעשה: רבי חייא פונטרימולי, מחכמי איזמיר, הורה כי מכאן שאין להישקע בלימוד עיוני בשבת, שרב בו הטורח והעמל, משום

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

בברכת גדולי ישראל

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א
הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764-3

הבנות וכן לשדך עם המלמד ללמד התינוק בשכר - "למנצח בנגינות", דהיינו פיסוק טעמים... (משנת יעקב).

דף לח/א פסל לך פסולתן שלך יהא

שכר בכל מקרה

רמז רמזו לו: אף פסולת של דברי תורה, כלומר עמל שלא הניב פירות, לימוד שהתברר כמוטעה, וכל כיוצא בזה, אף הוא שלך הוא, ושכרך רב מאד.

רמז זה נרמז במה שאמר "שברי לוחות מונחין בארון" (מנחות צ"א); אף שברי הלוחות, דברי התורה שהתבררו כאינם נכונים וכדומה, מונחים בארון, ושכרו לא הפסיד... (שו"ת משיב דברים, י"ד הקדמה).

דף לט/ב כל המבקר חולה נוטל אחד מששים בצערו... ובבן גילו

נותרו רק 59/60

כידוע שיוסף הצדיק היה בן גילו (דהיינו מזלו) של יעקב ע"ה, וכאשר בא לבקר את יעקב בחוליו שבסוף ימיו, נטל אחד משישים מחליו.

אכן, קודם נאמר "ויאמר ליוסף הנה אביך חולה; הנה בגימטריה שישים. לאחר מכן, כשבא, נאמר "ויתחזק ישראל וישב על המטה". **המטה** בגימטריא חמישים ותשע, כי נותרו רק חמישים ותשע חלקי שישים... (קול אליהו להגר"א מוילנא, ויחי).

חסרון בעונג שבת (שו"ת צפחית בדבש סימן כ"ג). אף הוא מביא כי שנים רבות קודם לכן כבר הורה זאת רבי יעקב עמדין, המהרי"ע"ץ, שבסידורו, סידור בית יעקב, הורה שגם גדולים ישתדלו שלימוד השבת יבוא מתוך עונג ודברי התורה יהיו משיבי נפש ולא יעסקו בדברים המצריכים עמל וטורח רב. בספרו מור וקציעה (סימן ר"פ) הוא מוכיח מגמרתנו כי אף דבר של מצוה, אם יש בו טורח, אין לעשותו בשבת. השאלה התעוררה באיזמיר כאשר 'הגביר המרומם רודף צדקה וחסד כמה"ר ש"ט מוריניו הלוי נר"ו היה נוהג בליל שושן פורים לקבץ בביתו תלמידי חכמים שיעסקו בתורה בעימות ובפלפול עד חצות הלילה (שם ריש סימן כ"ב), אך כאשר חל לילה זה בליל שבת, הורה רבי חייא כי אין לעשות כן.

לאור זאת מבאר ה'תורה תמימה' את הנאמר במסכת תמורה (יד/ב) כי ריש לקיש ורבי יוחנן היו מעיינים בספרא דאגדתא בשבת. מהי ההדגשה שעשו כן בשבת? אולם, מצינו במסכת תענית (ז/א) כי כשאמר רבי זירא לרבי ירמיה שחלש לבו ואינו יכול לשנות לו, ענהו כי יאמר לו 'מילתא דאגדתא'. על פי זה ניתן להבין כי מפני עונג שבת עדיף ללמוד בה את לימודי האגדה שאינם מצריכים עיון רב.

על פי האמור הוא מבאר גם את מקור המנהג ללמוד בשבתות הקיץ פרקי אבות. מדוע? כידוע בשבתות הקיץ נותר זמן רב לאחר סעודת היום, ומכיוון שבני אדם בטלים ממלאכתם ומעיסוקיהם, ראו חכמים לנכון לתקן להם סדר לימוד. ראוי היה, אולי, לקבוע שילמדו משנה גמרא או הלכה, אבל משום עונג שבת קבעו לימוד של ענייני מוסר ומידות (ברוך שאמר, הקדמה למסכת אבות ועיין גם בצפחית בדבש שם שמבאר שהנאמר בשולחן ערוך, או"ח סימן ר"צ, שלומדים בשבת מדרש ואגדה, זהו מהטעם האמור).

אולם המנחת אלעזר (חלק ד' סימן מ"ה) חולק על הדברים, ולדעתו אין מסוגייתנו ראייה. שהנה בחלק אורח חיים בהלכות שבת לא נאמרה הלכה זו, אלא בהלכות תלמוד תורה בחלק יורה דעה (סימן רמ"ה) נאמר שאין ללמד את התינוקות בשבת דברי עיון. כלומר, הלכה זו נובעת מפני שהלימוד לא יקלט אצלם כדבעי ולא משום חסרונם של עונג שבת.

אף החיד"א חלק על דברי המהרי"ע"ץ הנ"ל ודחה את ראיותיו, והוא כותב (במחזיק ברכה ר"צ/ו) כי "בעיר גדולה לאלוקים קושטאנדינא רבתי יע"א בזמן גדולי הדור היו באיזה מקומות קובעים ישיבה בש"ס בשבת, ומפלפלים ביום שבת קודם חצות כמה תלמידי חכמים, וכן בעיר הקודש ירושלים תו"ב לימים ראשונים ישיבת הפרי חדש ז"ל, אבותינו ספרו לנו שהיו מפלפלים בעומקא דדינא...".

מעניין לציין את הערתו של הפתחי תשובה (סימן רמ"ה ס"ק ו') כי "נראה קצת" שגם חזרה על דברים ישנים שלמד הזאטוט אין לחזור עמו בשבת, לאור הכלל הידוע (יומא כ"א) "עתיקא קשיא מחדתא" - דברים ישנים קשים ללימוד יותר מדברים חדשים. לפיכך יש לחזור עמם על דברים שלמדו זה מכבר ועדיין זוכרים אותם [אולם בסוגריים הוסיף "ומיהו יש לחלק"].

ג' אור לדרגה

מתחילים. מהתחלה.

ותן חלקנו. דרך חדשה ללימוד שלך

חודש ראשון התנסות חינם

*3029

קבע עיתים ללימוד < עכשיו >

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חדש, מההתחלה. בימים אלו סיימו אלפי לומדי "ותן חלקנו" נחזור לימוד יומיומי של 12 שנים ו... החלו את סבב לימוד הש"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חדשים. זוהי ההזדמנות שלך לקבוע 'עיתים לתורה' לומדים כמה דקות חזכים בסיפוק רוחני עצום!